

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administravimo departamentas
2022 02 10*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA ŠALTINYTĖ PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 32934/19)

SPRENDIMAS

14 straipsnis (+ Pirmojo protokolo 1 straipsnis) • Diskriminacija • Teisė netrukdomai naudotis nuosavybe • Objektiviais duomenimis pagrįsta ir pateisinama viršutinė amžiaus riba (35 metai) jaunoms šeimoms skiriamai būsto subsidijai gauti • Peticiją pateikusios motinos padėtis iš esmės panaši į jaunesnių motinų, kurios vienos augina vaiką ir turi teisę į subsidiją, padėtį • Pagrįstas valdžios institucijų susirūpinimas mažėjančiu gyventojų skaičiumi dėl emigracijos ir mažo gimstamumo rodiklio tarp jaunų žmonių • Bendro požiūrio Europoje trūkumas • Taikytinas teisinis reguliavimas turi būti peržiūrimas, kad tinkamai atspindėtų faktinę šalies demografinę būklę • Neperžengtos plačios vertinimo laisvės ribos ekonominės ir socialinės strategijos srityje

6 straipsnio 1 dalis (civilinio pobūdžio teisės ir pareigos) • Teisingas bylos nagrinėjimas • Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimas atmesti pareiškėjos prašymą kreiptis į Konstitucinį Teismą pakankamai motyvuotas

STRASBŪRAS

2021 m. spalio 26 d.

GALUTINIS

2022-01-26

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Šaltinytė prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Jon Fridrik Kjølbro,

teisėjų Carlo Ranzoni,

Aleš Pejchal,

Egidijaus Kūrio,

Pauliine Koskelo,

Marko Bošnjak,

Saadet Yüksel

ir *skyriaus kanclerio* Stanley Naismith,

atsižvelgdamas į:

peticiją (Nr. 32934/19) prieš Lietuvos Respubliką, kurią 2019 m. birželio 7 d. pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį Teismui pateikė Lietuvos Respublikos pilietė Loreta Šaltinytė (toliau – pareiškėja);

sprendimą pranešti Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) apie peticiją;

šalių pastabas;

po svarstymo uždarame posėdyje 2021 m. spalio 5 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

IVADAS

1. Byloje nagrinėjama tariama diskriminacija dėl amžiaus teikiant paramą būstui įsigyti ir nacionalinių teismų argumentai dėl atsisakymo kreiptis į Konstitucinį Teismą.

FAKTAI

2. Pareiškėja gimė 1979 m. ir gyvena Vilniuje. Jai atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas L. Biekša.

3. Vyriausybei atstovavo jos atstovė K. Bubnytė-Širmenė.

4. Pareiškėja viena augina 2012 m. gimusią dukterį. 2016 m. pareiškėja kreipėsi dėl subsidijos būstui įsigyti, kurią gali gauti mažas pajamas turinčios „jaunos šeimos“, įsigyjančios pirmąjį būstą (žr. šio sprendimo 24 punktą). Savivaldybės įmonė atsisakė jai skirti subsidiją, motyvuodama tuo, kad Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatyme (toliau – Paramos būstui įsigyti įstatymas) jauna šeima apibrėžiama kaip šeima, kurioje kiekvienas iš sutuoktinių arba vieni vaiką auginanti motina arba tėvas yra iki 35 metų (žr. šio sprendimo 25 punktą), o pareiškėjai tuo metu, kai ji pateikė paraišką subsidijai gauti, buvo 37 metai.

5. Pareiškėja ir jos dukra pateikė skundą administraciniam teismui. Jos teigė, kad atsisakymas suteikti pareiškėjai subsidiją būstui įsigyti buvo

grindžiamas tik jos amžiumi, todėl tai buvo tiesioginė diskriminacija. Jų teigimu, diskriminacija dėl amžiaus draudžiama pagal Konstituciją ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją, todėl savivaldybės įmonė neturėjo taikyti nacionalinės teisės nuostatos, kuri prieštarauja aukštesnės galios teisės aktams. Jos teigė, kad įrodinėjimo pareiga pagrindžiant skirtingą požiūrį į asmenis dėl jų amžiaus tenka valstybės institucijoms.

6. Per posėdį Vilniaus apygardos administraciniame teisme pareiškėja taip pat paprašė kreiptis į Konstitucinį Teismą, kad jis nustatytų, ar atitinkama Paramos būstui įsigyti įstatymo nuostata neprieštarauja Konstitucijai.

7. 2017 m. balandžio 26 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas pareiškėjos ir jos dukters skundą atmetė. Teismas nusprendė, kad įstatymų leidėjas turėjo diskrecijos teisę nustatyti, kokios asmenų ar šeimų kategorijos turi teisę gauti tam tikras socialines išmokas. Ši diskrecija apima teisę nustatyti, kurios šeimos laikomos jaunomis, kad galėtų gauti subsidijas būstui įsigyti. Teismo nuomone, pareiškėjų argumentai dėl diskriminacijos buvo pagrįsti prielaidomis ir samprotavimais. Pagal nediskriminavimo principą panašios situacijos turi būti vertinamos panašiai, o skirtingos – skirtingai. Dėl šių priežasčių teismas nusprendė, kad valstybė turėjo teisę nustatyti asmenų, laikytinų jaunomis šeimomis, amžių ir kad ginčijamas sprendimas buvo teisėtas ir pagrįstas.

8. Šį sprendimą pareiškėja ir jos dukra apskundė. Jos teigė, kad žemesniosios instancijos teismas neišnagrinėjo jų argumentų dėl tariamo Paramos būstui įsigyti įstatymo prieštaravimo Konstitucijai ir ES teisei (žr. šio sprendimo 5 punktą). Jos taip pat teigė, kad ginčijamos Paramos būstui įsigyti įstatymo nuostatos prieštarauja Konvencijos 8 ir 14 straipsniams. Galiausiai jos teigė, kad teismas neperkėlė valstybei pareigos įrodyti, kad pirmiau minėtas skirtingas požiūris dėl amžiaus buvo pagrįstas, ir neišnagrinėjo jų prašymo kreiptis į Konstitucinį Teismą (žr. šio sprendimo 6 punktą).

9. 2018 m. gruodžio 6 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pareiškėjos ir jos dukters apeliacinį skundą atmetė. Jis rėmėsi Konstitucinio Teismo praktika dėl nediskriminavimo principo (žr. šio sprendimo 32–34 punktus) ir valstybės pareigos teikti apsaugą ir paramą šeimoms, atsižvelgiant į jų poreikius ir esamus išteklius (žr. šio sprendimo 36–38 punktus). Teismas nusprendė, kad įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją socialinės apsaugos ir paramos srityje ir gali nustatyti asmenų, turinčių teisę gauti tam tikras socialines išmokas, kategorijas, taip pat jų gavimo pagrindus ir sąlygas; įstatymų leidėjas taip pat privalo tinkamai atsižvelgti į socialiai jautriausių visuomenės grupių poreikius (žr. šio sprendimo 38 punktą). Spręsdama šiuos klausimus, valstybė turėjo teisę atsižvelgti į įvairius socialinius, demografinius ir ekonominius veiksnius, taip pat savo finansines galimybes.

10. Be to, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad Paramos būstui įsigyti įstatyme numatyta parama įvairių kategorijų šeimoms,

o jų teisė į tokią paramą ne visada buvo siejama su jų amžiumi (žr. šio sprendimo 23 punktą). Be to, įstatyme taip pat nustatyta, kad pagalba teikiama įvairių kitų kategorijų asmenims, pavyzdžiui, asmenims, likusiems be tėvų globos, iki jiems sukanka 35 metai, šeimoms, auginančioms tris ar daugiau vaikų, neįgaliesiems arba šeimoms, kuriose yra neįgaliųjų, taip pat šeimoms, kuriose vienas iš tėvų yra miręs (žr. šio sprendimo 24 punktą). Tai parodo, kad įstatymų leidėjas nusprendė remti tam tikras pažeidžiamas grupes, suteikdamas joms paramą būstui įsigyti.

11. Teismas taip pat pažymėjo, kad keliuose kituose susijusiuose teisės aktuose jauna šeima apibrėžiama kaip šeima, kurioje abu sutuoktiniai arba tėvai, arba vaiką vieni auginantys motina ar tėvas yra ne vyresni kaip 35 metų. Jis pastebėjo, kad pagal 2016 metų statistinius duomenis besituokiančių Lietuvos piliečių vyrų amžiaus vidurkis buvo 34, moterų – 31 metai, ir nuo 2012 metų iki 2016 metų smarkiai daugėjo 35 metų gimdančių moterų.

12. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas padarė išvadą, kad visos minėtos aplinkybės įrodo, jog atsisakymas suteikti pareiškėjai jaunoms šeimoms skiriamą subsidiją būstui įsigyti buvo pagrįstas. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat nurodė, kad pareiškėja ir jos dukra nepateikė jokių argumentų, kad vaiko interesai gali būti apsaugoti tik joms gavus būtent šios rūšies socialinę paramą.

13. Galiausiai Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nurodė, jog pareiškėjos prašymas kreiptis į Konstitucinį Teismą teismo nesaisto ir neįpareigoja ir kad į Konstitucinį Teismą kreipiamasi tik tuo atveju, jei pačiam teismui kyla įtarimų, kad atitinkamos teisės nuostatos gali prieštarauti Konstitucijai (žr. šio sprendimo 18 punktą). Šiuo atveju jis manė, kad nėra pagrindo abejoti, jog Paramos būstui įsigyti įstatymo 2 straipsnio 6 dalis (žr. šio sprendimo 25 punktą) atitinka Konstituciją. Teismas konstatavo, kad pareiškėjos nepateikė jokių teisinių argumentų, įrodančių, kad įstatymų leidėjas, apibrėždamas jaunos šeimos sąvoką ir nustatydamas konkrečią amžiaus ribą, nesilaikė Konstitucijos nuostatų.

BYLAI REIKŠMINGAS TEISINIS PAGRINDAS IR PRAKTIKA

I. KONSTITUCIJA

14. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnyje nustatyta, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

15. 38 straipsnyje, be kita ko, nustatyta, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas ir kad valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę.

16. 39 straipsnyje, be kita ko, nustatyta, kad valstybė globoja šeimas, auginančias vaikus namuose, ir teikia joms paramą. Dirbančioms motinoms įstatymas numato mokamas atostogas iki gimdymo ir po jo, palankias darbo sąlygas ir kitas lengvatas.

17. Pagal 52 straipsnį valstybė, be kita ko, laiduoja piliečių teisę gauti socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų nustatytais atvejais.

18. Pagal 110 straipsnį teisėjai negali taikyti įstatymų, kurie prieštarauja Konstitucijai. Tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas spręsti, ar šis įstatymas ar kitas teisinis aktas atitinka Konstituciją.

19. Dėl teisinių nuostatų, susijusių su teise pateikti individualų konstitucinį skundą, galiojančių nuo 2019 m. rugsėjo 1 d., žr. *Senovės baltų religinė bendrija „Romuva“ prieš Lietuvą* (Nr. 48329/19, §§ 38–39, 2021 m. birželio 8 d.).

II. PARAMOS BŪSTUI ĮSIGYTI AR IŠSINUOMOTI ĮSTATYMAS (PARAMOS BŪSTUI ĮSIGYTI ĮSTATYMAS)

20. Paramos būstui įsigyti įstatymas įsigaliojo 2015 m. sausio 1 d. ir vėliau buvo iš dalies pakeistas. 3 straipsnyje nustatyta:

„Parama būstui įsigyti ar išsinuomoti teikiama vadovaujantis šiais principais:

1) lygiateisiškumo – parama būstui įsigyti ar išsinuomoti teikiama užtikrinant asmenų ir šeimų lygybę;

2) socialinio teisingumo – parama būstui įsigyti ar išsinuomoti teikiama asmenims ir šeimoms, įvertinus jų turimą turtą, gaunamas pajamas ir kitus su asmens bei šeimos socialine padėtimi susijusius veiksnius;

3) pasirinkimo – paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti teikimas paremtas teise asmenims ir šeimoms rinktis vieną iš kelių paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti formų;

4) veiksmingumo ir efektyvumo – parama būstui įsigyti ar išsinuomoti teikiama siekiant didinti asmenų ir šeimų, pagal šį įstatymą turinčių teisę į paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, motyvaciją integruotis į darbo rinką ir racionaliai naudoti turimus išteklius.“

21. Pagal 6 straipsnio 1 ir 2 dalis parama būstui įsigyti ar išsinuomoti teikiama šiomis formomis: teikiant subsidijas būsto kredito daliai apmokėti; suteikiant teisę išsinuomoti socialinį būstą iš valstybės; mokant būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją. 6 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad asmenys ir šeimos, atitinkantys daugiau kaip vienos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti formos reikalavimus, vienu metu gali naudotis tik viena iš paramos formų.

22. 8 straipsnyje nustatytos bendrosios sąlygos, kurias turi atitikti asmuo ar šeima, kad galėtų gauti paramą būstui įsigyti:

SPRENDIMAS ŠALTINYTĖ PRIEŠ LIETUVĄ

1) jų metinės pajamos neviršija ribos, nustatytos kitose Paramos būstui įsigyti įstatymo nuostatose;

2) jie įsigyja pirmąjį būstą Lietuvoje arba atitinka vieną iš šių sąlygų: a) pastaruosius 5 metus neturi būsto nuosavybės teise ir nėra pasinaudoję šia paramos būstui įsigyti forma; b) jiems priklausantis gyvenamasis būstas atitinka teisės aktuose nustatytas ploto ir nusidėvėjimo ribas; c) jie yra neįgalūs asmenys arba šeima, kurioje yra tokių asmenų, ir jiems priklausantis gyvenamasis būstas nėra pritaikytas jų poreikiams.

23. Asmenys ar šeimos, kurių metinės pajamos yra dar mažesnės nei nurodytos 8 straipsnyje (žr. šio sprendimo 22 punktą), taip pat gali turėti teisę į kitų formų paramą būstui įsigyti (žr. šio sprendimo 21 punktą). Jų teisė gauti tomis formomis teikiamą paramą būstui priklauso nuo jų pajamų ir turto.

24. Bylai reikšmingu metu 13 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad subsidija valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito daliai apmokėti teikiama asmenims ar šeimoms, jeigu jie atitinka 8 straipsnyje (žr. šio sprendimo 22 punktą) nustatytus reikalavimus ir priklauso vienai iš šių kategorijų:

1) be tėvų globos (rūpybos) likę asmenys iki 35 metų ir jų šeimos; šeimos, auginančios tris ar daugiau vaikų; neįgalieji arba šeimos, kuriose yra neįgaliųjų. Šioms kategorijoms priklausantys asmenys turėjo teisę gauti subsidiją būstui įsigyti, padengiančią 20 procentų suteikto valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito sumos;

2) jaunos šeimos, auginančios vieną ar daugiau vaikų, arba šeimos, kuriose vienas iš tėvų yra miręs. Jos turėjo teisę gauti subsidiją būstui įsigyti, padengiančią 10 procentų suteikto valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito sumos.

25. Bylai reikšmingu metu 2 straipsnio 6 dalyje jauna šeima buvo apibrėžta kaip šeima, kurioje kiekvienas iš sutuoktinių yra ne vyresnis kaip 35 metų, taip pat šeima, kurioje motina arba tėvas vieni augina vaiką ir yra ne vyresni kaip 35 metų.

26. Po įstatymo pakeitimo nuo 2019 m. vasario 21 d. jauna šeima apibrėžiama kaip šeima, kurioje kiekvienas iš sutuoktinių yra iki 36 metų arba kurioje motina arba tėvas vieni augina vaiką ir yra iki 36 metų (2 straipsnio 4 dalis). Kitose įstatymo nuostatose, kuriose anksčiau buvo nustatyta maksimali 35 metų amžiaus riba paramai būstui gauti (žr. šio sprendimo 24 punktą), ši riba taip pat pakeista į 36 metus.

III. SU DEMOGRAFINE POLITIKA SUSIJĘ DOKUMENTAI

27. 2017 m. balandžio 20 d. Seimas priėmė nutarimą Nr. XIII-297, kuriame pažymėjo, kad mažas gimstamumas ir nemažėjanti emigracija daro neigiamą poveikį šalies ekonomikai, socialinės apsaugos sistemai ir Lietuvos valstybės ir jos visuomenės raidai. Jame Vyriausybei rekomenduojama imtis

tam tikrų priemonių, kuriomis, be kita ko, šalies piliečiai būtų skatinami susilaukti daugiau vaikų.

28. 2018 m. rugsėjo 20 d. Seimas patvirtino Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategiją. Joje teigiama, kad vienas iš pagrindinių strategijos tikslų – skatinti teigiamus demografinius pokyčius. Nuo XX a. paskutinio dešimtmečio Lietuvos gyventojų skaičius nuolat mažėjo dėl dviejų pagrindinių priežasčių – didelės jaunų žmonių emigracijos ir mažo gimstamumo. Dėl to palaipsniui mažėjo gimstančių vaikų, o senyvo amžiaus žmonių daugėja. Nors pastaraisiais metais gimstamumas šiek tiek padidėjo, jo vis dar nepakanka natūraliam gyventojų prieaugiui užtikrinti.

29. Vienas iš dokumente nurodytų valstybės prioritetų – sukurti socialinę ir ekonominę aplinką, kuri būtų palanki kurti šeimas. Tam būtina imtis paramos tėvams ir šeimoms priemonių, t. y. numatyti tinkamas motinystės (tėvystės) atostogas, vaikų priežiūros paslaugas, finansinę ir socialinę paramą tėvams, vieniems auginantiesiems vaikus, ir daugiavaikėms šeimoms, ir paramą būstui įsigyti, ypač jaunoms šeimoms ir šeimoms, auginančioms vaikus.

30. Dokumente taip pat nurodoma įvairi šeimoms jau teikiama parama, pavyzdžiui, išmokos tėvams, prižiūrintiems vaikus namuose, vienkartinės išmokos nėščiosioms, socialinė parama nepasiturintiems asmenims (įskaitant komunalinių paslaugų išlaidų kompensaciją), taip pat parama nepasiturinčių gyventojų vaikams (pavyzdžiui, nemokamas maitinimas mokykloje ir finansinė parama mokinio reikmenims įsigyti). Buvo pabrėžta, kad valstybė turi ir toliau padėti šeimoms, neviršydamą savo finansinių galimybių.

31. Kalbant apie emigraciją, dokumente pažymima, kad jaunimas yra prioritetinga tikslinė grupė, valstybei imantis priemonių, skatinančių jį likti Lietuvoje, nes būtent šios grupės emigracijos rodikliai didžiausi.

IV. KONSTITUCINIO TEISMO PRAKTIKA

A. Vienodo požiūrio ir nediskriminavimo principas

32. Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad konstitucinio asmenų lygybės įstatymui principo, užtikrinančio žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, būtina laikytis tiek priimant įstatymus, tiek juos taikant. Pagal šį principą vienodus faktus reikia vertinti vienodai ir draudžiama iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai. Kita vertus, konstitucinis lygybės principas nepaneigia to, kad įstatyme gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu (be kita ko, 1996 m. sausio 24 d., 2001 m. balandžio 2 d., 2002 m. balandžio 23 d., 2003 m. liepos 4 d. ir 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimai).

33. Konstitucinis Teismas daugelyje nutarimų taip pat nurodė, kad visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikros grupės asmenų būtų kitaip traktuojamos, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir

tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (be kita ko, 1996 m. lapkričio 20 d., 2003 m. gruodžio 3 d. ir 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimai).

34. Be to, Konstitucinis Teismas yra nusprendęs, kad skirtingas traktavimas negali būti laikomas diskriminaciniu, jei jis taikomas visoms grupėms, kurioms būdingi tam tikri požymiai, ir jei juo siekiama visuomenei svarbių tikslų (be kita ko, 2003 m. liepos 4 d. ir 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimai).

35. 2019 m. sausio 11 d., 2020 m. vasario 10 d. ir 2020 m. birželio 3 d. nutarimuose Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Konstitucijos 29 straipsnyje pateiktas draudžiamų diskriminacijos pagrindų sąrašas (žr. šio sprendimo 14 punktą) nėra baigtinis ir kad minėta nuostata taip pat uždrausta diskriminacija dėl amžiaus.

B. Valstybės įsipareigojimai socialinės gerovės srityje

36. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad valstybė turi plačią diskreciją nustatydama konkrečias asmenims ir šeimoms teiktinos socialinės paramos formas ir kad tai darydama ji gali atsižvelgti į įvairius socialinius, ekonominius ir demografinius veiksnius, taip pat į savo išteklius ir finansines galimybes (be kita ko, 2007 m. rugsėjo 26 d., 2008 m. balandžio 29 d., 2012 m. vasario 27 d., 2015 m. gegužės 26 d. ir 2015 m. rugsėjo 22 d. nutarimai).

37. 2012 m. vasario 27 d. nutarime Konstitucinis Teismas konstatavo:

„Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalyje garantuojama valstybės apsauga ir globa įgyvendinama įvairiais būdais kuriant šeimai, motinystei, tėvystei ir vaikystei, kaip konstitucinėms vertybėms, palankią aplinką <...> [Įgyvendinant minėtą pareigą], gali būti plėtojamos įvairios jų apsaugos ir paramos joms formos, *inter alia*: užtikrinamos sąlygos tėvams suderinti darbinę (profesinę) veiklą ir pareigas, susijusias su vaikų auginimu ir auklėjimu; sukuriamas pakankamas vaikų priežiūros ir ugdymo institucijų, padedančių šeimai vykdyti vaikų auklėjimo ir ugdymo funkcijas, tinklas, plėtojama kita <...> būtina infrastruktūra; atsižvelgiant į šeimų poreikius ir visuomenės bei valstybės išgales, tam tikru lygiu garantuojama parama ir nedarbingoms motinoms, taip pat parama <...> vaikus namuose auginančioms šeimoms. Šioje srityje įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į įvairius socialinius, demografinius, ekonominius veiksnius, *inter alia* valstybės materialines ir finansines galimybes, turi plačią diskreciją pasirinkti konkrečias apsaugos ir paramos priemones.

Kartu šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas valstybės įsipareigojimas saugoti ir globoti šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę negali būti aiškinamas atsietai *inter alia* nuo šio straipsnio 6 dalyje įtvirtintos tėvų teisės ir pareigos auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti, kuri suponuoja, kad visų pirma būtent tėvai yra atsakingi už savo vaikų auginimą ir auklėjimą, jų išlaikymą iki pilnametystės.“

38. 2015 m. gegužės 26 d. nutarime Konstitucinis Teismas konstatavo:

„Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Lietuvos valstybė yra socialiai orientuota. Valstybės socialinė orientacija atsispindi įvairiose Konstitucijos

SPRENDIMAS ŠALTINYTĖ PRIEŠ LIETUVĄ

nuostatose, kuriomis įtvirtintos žmogaus ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės, taip pat pilietinės ir politinės teisės, visuomenės ir valstybės santykiai, socialinės paramos ir socialinės apsaugos pagrindai <...> ir kt.

<...>

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad <...> socialiniam aprūpinimui, t. y. visuomenės prisidėjimui prie išlaikymo tų savo narių, kurie dėl įstatymuose nustatytų svarbių priežasčių negali apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti, pripažįstamas konstitucinės vertybės statusas; socialinės apsaugos priemonės išreiškia visuomenės solidarumo idėją ir padeda asmeniui apsisaugoti nuo galimos socialinės rizikos <...>.

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pilietinėje visuomenėje solidarumo principas nepaneigia asmeninės atsakomybės už savo likimą, todėl socialinės apsaugos teisinis reguliavimas turi būti toks, kad būtų sudarytos prielaidos ir paskatos kiekvienam visuomenės nariui pačiam pasirūpinti savo gerove, o ne pasikliauti vien valstybės laiduojama socialine apsauga <...>; socialinė parama neturi sudaryti prielaidų asmeniui pačiam nesiekti gauti didesnių pajamų, savo pastangomis neieškoti galimybių užtikrinti sau ir savo šeimai žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, ji neturi virsti privilegija <...>; abipusės asmens ir visuomenės atsakomybės pripažinimas yra svarbus užtikrinant socialinę darną, laiduojant asmens laisvę ir galimybę apsisaugoti nuo sunkumų, kurių žmogus vienas nepajėgtų įveikti <...>. Taigi pagal Konstituciją įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti tokius socialinės paramos teikimo pagrindus ir sąlygas, socialinės paramos rūšis ir dydžius, kad būtų sudarytos prielaidos ir paskatos kiekvienam visuomenės nariui pagal išgales stengtis pirmiausia pačiam pasirūpinti savo ir savo šeimos gerove, prisidėti prie visos visuomenės gerovės <...>.

<...>

Konstitucijos 21 straipsnyje įtvirtintas žmogaus orumo, kaip ypatingos konstitucinės vertybės, apsaugos ir gynimo imperatyvas ir valstybės socialinė orientacija lemia valstybės pareigą, atsižvelgiant į valstybės ir visuomenės išgales, padėti būsto neturintiems asmenims, kurie negali juo apsirūpinti iš darbo ir (ar) kitokių pajamų, apsirūpinti bent minimalius socialiai priimtinus jų poreikius atitinkančiu būstu. Reguluodamas socialinės paramos tokiems asmenims apsirūpinant būstu santykius, įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją pasirinkti šios paramos teikimo formas, *inter alia* gali numatyti finansinę paramą būstui įsigyti arba išsinuomoti, valstybei priklausančio arba jos nuomojamo būsto suteikimą ir kt. Pabrėžtina, kad valstybės socialinė orientacija suponuoja įstatymų leidėjo pareigą, reguliuojant šiuos santykius, sudaryti prielaidas atsižvelgti ir į socialiai jautriausių asmenų grupių, kurioms reikalinga ypatinga socialinė pagalba, poreikius.

[P]agal Konstituciją įstatymų leidėjas <...> turi nustatyti asmenis, kurie negali apsirūpinti būstu iš darbo ir (ar) kitokių pajamų ir kuriems dėl šios priežasties teikiama valstybės parama apsirūpinimui būstu, tokios paramos teikimo pagrindus, sąlygas, dydžius <...>“

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 14 STRAIPSNIO, TAIKOMO KARTU SU PIRMOJO PROTOKOLO 1 STRAIPSNIU, PAŽEIDIMAS

39. Pareiškėja skundėsi, kad subsidija būstui įsigyti jai nebuvo skirta dėl jos amžiaus ir taip buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis, taikomas kartu su Pirmojo protokolo 1 straipsniu. Šios nuostatos pateiktos toliau.

14 straipsnis (Diskriminacijos uždraudimas)

„Naudojimasis šioje Konvencijoje nustatytais teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.“

Pirmojo protokolo 1 straipsnis (Nuosavybės apsauga)

„Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytais sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais.“

Tačiau ankstesnės nuostatos jokių būdu neriboja valstybės teisės taikyti tokius įstatymus, kokie, jos manymu, jai reikalingi, kad ji galėtų kontroliuoti nuosavybės naudojimą atsižvelgdama į bendrąjį interesą arba kad garantuotų mokesčių, kitų rinkliavų ar baudų mokėjimą.“

A. Priiimtinas

40. Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas kokių nors kitų pagrindų, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti pripažintas priimtiniu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėja

41. Pareiškėja teigė, kad skirti būsto subsidiją jai buvo atsisakyta vien dėl jos amžiaus – ji atitiko visus kitus teisės aktuose nustatytus reikalavimus (žr. šio sprendimo 22 ir 24 punktus). Ji teigė, kad valstybės institucijos nepateikė objektyvaus pagrindimo, kodėl minėta subsidija būstui įsigyti teikiama tik ne vyresniems nei 35 metų tėvams.

42. Pareiškėja teigė, kad Vyriausybė neįrodė faktinės nelygybės tarp šeimų, kuriose tėvų amžius neviršija 35 metų, ir šeimų, kuriose tėvai yra vyresni. Ji teigė, kad Vyriausybės pateikti statistiniai duomenys (žr. šio sprendimo 53 punktą) nesusiję su jaunomis šeimomis ir jų būsto poreikiais. Pareiškėja teigė, kad mažų vaikų auginimas labai padidina šeimos poreikius,

kad ir koks būtų tėvų amžius. Todėl ji teigė, kad nėra jokio bendrojo intereso neskirti subsidijos būstui įsigyti vien dėl to, kad šeima su mažu vaiku nepatenka į statistiškai vidutinio tokių šeimų amžiaus Lietuvoje ribas.

43. Be to, pareiškėja teigė, kad Vyriausybė nenurodė kriterijų, kuriais remiantis buvo pasirinkta 35 metų riba. Ji pripažino, kad įgyvendinant socialinės paramos jauniems žmonėms politiką gali būti teisėtai nustatyta viršutinė amžiaus riba ir kad ta amžiaus riba gali būti 35 ar 36 metai. Tačiau ta pati amžiaus riba negali būti taikoma nustatant, ar šeima yra „jauna“. Pareiškėjos nuomone, priimant sprendimus dėl subsidijų būstui įsigyti skyrimo šeimoms turėtų būti tinkamai atsižvelgiama į vaiko interesus, į juos turi būti atsižvelgiama ir nustatant valstybei suteiktos vertinimo laisvės ribas.

44. Nors pareiškėja sutiko, kad socialinės apsaugos srityje valstybei suteikta plati vertinimo laisvė ir kad ji iš principo gali atskirti tam tikras asmenų grupes dėl su biudžetu susijusių priežasčių, pareiškėja vis dėlto tvirtino, kad tai negali pateisinti skirtingo požiūrio, grindžiamo tik amžiumi.

45. Be to, ji teigė, kad aptariama socialinės paramos sistema buvo suformuota remiantis bendromis prielaidomis ir visuomenėje vyraujančiomis nuostatomis, kad šeima turi būti sukurta ir vaikai turi gimti iki tam tikro amžiaus. Tačiau tai nebuvo tinkamas pagrindas pateisinti skirtingą požiūrį.

46. Galiausiai atsakydama į Vyriausybės argumentą, kad dėl subsidijos būstui įsigyti ji galėjo kreiptis anksčiau, kol dar nebuvo sulaukusi 35 metų (žr. šio sprendimo 55 punktą), pareiškėja teigė, kad ji kreipėsi dėl subsidijos, kai pradėjo uždirbti pakankamai, kad galėtų tikėtis gauti paskolą iš banko.

b) Vyriausybė

47. Vyriausybė teigė, kad nebūtina pareikšti nuomonės dėl to, ar pareiškėjos padėtis buvo analogiška jaunesnio asmens, kuris tokiomis pačiomis aplinkybėmis greičiausiai gautų nagrinėjamą subsidiją būstui įsigyti, padėčiai arba į ją panaši, nes bet kuriuo atveju ginčijamą skirtingą požiūrį buvo galima objektyviai ir pagrįstai pateisinti.

48. Vyriausybė teigė, kad priimdamas Paramos būstui įsigyti įstatymą įstatymų leidėjas siekė ištaisyti faktinę nelygybę tarp jaunų šeimų ir šeimų, kuriose tėvai yra vyresni, taip siekdamas teisėto tikslo apsaugoti „socialiai jautrias grupes“.

49. Be to, ji teigė, kad ginčijama priemonė turėtų būti vertinama platesniame Lietuvos demografinės būklės kontekste. Lietuvos gyventojai sparčiai senėja, ir tai kelia įvairių ekonominių ir socialinių problemų – visų pirma mažėja darbingų gyventojų ir daugėja asmenų, kuriems mokamos senatvės pensijos (žr. šio sprendimo 27–31 punktus). Todėl subsidijomis būstui įsigyti jaunoms šeimoms buvo siekiama pagerinti demografinę būklę.

50. Vyriausybė teigė, kad Lietuvos įstatymai numato įvairių rūšių socialinę paramą šeimoms, įskaitant socialines išmokas labai mažas pajamas gaunantiems asmenims, kuriems netaikomi jokie amžiaus apribojimai (žr. šio sprendimo 21–24 punktus). Tačiau subsidija būstui įsigyti jauniems

žmonėms nėra skirta itin mažas pajamas turintiems asmenims – jos tikslas yra padėti jauniems žmonėms įsigyti gyvenamojo nekilnojamojo turto ir taip paskatinti teigiamus demografinius pokyčius Lietuvos visuomenėje. Yra ir kitų priemonių, kuriomis siekiama to paties tikslo, pavyzdžiui, kitame įstatyme numatytos papildomos subsidijos būstui įsigyti jaunoms šeimoms, auginančioms tris ar daugiau vaikų, kurių tėvų amžius neviršija 40 metų.

51. Be to, Vyriausybė teigė, kad Europoje nėra bendro sutarimo dėl subsidijų būstui teikimo įvairioms demografinėms grupėms. Kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Nyderlanduose, nėra jokių subsidijų būstui įsigyti. O tose valstybėse, kuriose teikiamos subsidijos būstui įsigyti, jų gavimo sąlygos, įskaitant amžiaus ribas, yra nevienodos. Vis dėlto kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Latvijoje, Čekijoje, Rusijoje, Ukrainoje ir Armėnijoje, teikiant šeimoms įvairių rūšių paramą būstui įsigyti, taikoma viršutinė 35 arba 36 metų amžiaus riba. Todėl, atsižvelgiant į tai, kad Susitariančiųjų Valstybių požiūriai nesutampa, kiekvienos valstybės valdžios institucijoms turėtų būti palikta plati vertinimo laisvė.

52. Vyriausybė taip pat nurodė, kad daugelyje Europos valstybių socialinė parama teikiama būtent jauniems žmonėms. Nors tiksliai jauno žmogaus apibrėžtis įvairiose valstybėse skiriasi, visuotinai pripažįstama, kad jauniems žmonėms gali prireikti papildomos valstybės paramos, kad jie galėtų įsitraukti į darbo rinką arba įsigyti būstą atskirai nuo tėvų.

53. Vyriausybė taip pat pateikė Teismui statistinius duomenis, rodančius vidutinį asmenų amžių Lietuvoje santuokos sudarymo, gimdymo ir pirmojo gimdymo metu. Kiekvienoje iš šių kategorijų vidutinis amžius kasmet šiek tiek didėja. Remiantis pateiktais naujausiais duomenimis, 2019 m. vidutinis vyrų santuokos sudarymo amžius yra maždaug 35, o moterų – 32 metai, vidutinis gimdyvių amžius yra maždaug 30, o vidutinis pirmojo vaiko gimdymo amžius – 28 metai. Be to, statistiniai duomenys rodo, kad dauguma bankų būsto paskolų buvo suteiktos asmenims, kurių amžiaus vidurkis neviršijo 35 metų.

54. Todėl Vyriausybė teigė, kad viršutinės amžiaus ribos nustatymas nagrinėjamai subsidijai būstui įsigyti buvo objektyviai ir pagrįstai pateisinamas, atsižvelgiant į vidutinį santuokos sudarymo ir gimdymo amžių Lietuvoje, vidutinį būsto paskolos gavėjo amžių Lietuvoje ir įstatymų leidėjo siekį atsižvelgti į konkrečius jaunų žmonių ir jaunų šeimų poreikius.

55. Be to, Vyriausybė teigė, kad tuo metu, kai pareiškėjai gimė dukra, ji ir jos dukra atitiko jaunos šeimos apibrėžtį pagal įstatymą, todėl pareiškėja turėjo galimybę kreiptis dėl nagrinėjamos subsidijos.

56. Galiausiai Vyriausybė nurodė, kad atitinkamos amžiaus ribos reguliariai peržiūrimos atsižvelgiant į statistinius duomenis, atspindinčius šalies demografinę būklę (žr. šio sprendimo 26 punktą).

2. *Teismo vertinimas*

a) **Konvencijos 14 straipsnio, taikomo kartu su Pirmojo protokolo 1 straipsniu, taikymas**

i) *Bendrieji principai*

57. Atitinkami bendrieji principai apibendrinti sprendime *Stummer prieš Austriją* ([DK], Nr. 37452/02, §§ 81–83, ECHR 2011, ir jame nurodytos bylos).

58. Visų pirma Teismas primena, kad Pirmojo protokolo 1 straipsnis neapriboja Susitariančiųjų Valstybių laisvės taikyti kokią nors socialinės apsaugos sistemą ar jos netaikyti, pasirinkti pagal tokią sistemą teikiamų išmokų rūšį ar dydį. Tačiau, jei Susitariančiojoje Valstybėje galiojančiuose teisės aktuose yra įtvirtinta teisė į socialinę išmoką, turi būti laikoma, kad šie teisės aktai sukuria į Pirmojo protokolo 1 straipsnio taikymo sritį patenkančią turtinį interesą asmenims, atitinkantiems teisės aktų reikalavimus (ten pat, § 82, ir jame nurodytos bylos).

59. Be to, bylose, kuriose nagrinėjamas skundas, kad pareiškėjui buvo atsisakyta suteikti tam tikrą išmoką ar jos dalį diskriminaciniu pagrindu, nurodytu Konvencijos 14 straipsnyje, svarbu įvertinti, ar tuo atveju, jei nebūtų buvę pareiškėjo skundžiamos sąlygos teisei įgyti, jis būtų turėjęs pagal nacionalinius teisės aktus įgyvendinamą teisę į atitinkamą išmoką. Nors Pirmojo protokolo 1 straipsnis neapima teisės gauti kokią nors socialinio draudimo išmoką, jei valstybė nusprendžia sukurti išmokų sistemą, ji turi užtikrinti, kad tokia sistema būtų suderinama su Konvencijos 14 straipsniu (ten pat, § 83, ir jame nurodytos bylos).

ii) *Minėtų principų taikymas šioje byloje*

60. Šioje byloje pareiškėja kreipėsi dėl subsidijos būstui įsigyti, skiriamos asmenims, kurių pajamos neviršija tam tikros įstatyme nustatytos ribos, kurie siekia įsigyti pirmąjį būstą ir atitinka jaunos šeimos apibrėžtį (žr. šio sprendimo 22 ir 24 punktus). Nei nacionaliniu lygmeniu, nei nagrinėjant bylą Teisme nebuvo ginčijama, kad pareiškėja atitiko pirmuosius du reikalavimus ir kad priežastis, dėl kurios jai neskirta subsidija būstui įsigyti, buvo jos amžius – ji nepriklausė jaunų šeimų kategorijai, nes tuo metu, kai pateikė prašymą skirti minėtą subsidiją, jai buvo daugiau nei 35 metai (žr. šio sprendimo 4 punktą). Vadinas, jei pareiškėja būtų buvusi jaunesnė, nagrinėjama subsidija būstui įsigyti jai būtų buvusi skirta.

61. Todėl Teismas mano, kad pareiškėjos skundas patenka į Konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnio taikymo sritį ir juo saugomą teisę netrukdomai naudotis savo nuosavybe. Todėl taikytinas Konvencijos 14 straipsnis.

b) Konvencijos 14 straipsnio, taikomo kartu su Pirmojo protokolo 1 straipsniu, laikymasis

i) Bendrieji principai

62. Atitinkami bendrieji principai apibendrinti 2017 m. rugsėjo 5 d. sprendime *Fábián prieš Vengriją* ([DK], Nr. 78117/13, §§ 112-117, 2017 m. rugsėjo 5 d., ir juose nurodytose bylose).

63. Visų pirma Teismas primena, kad skirtingas požiūris ne visada reiškia Konvencijos 14 straipsnio pažeidimą. Tik skirtingas požiūris, grindžiamas identifikuojamu požymiu arba „statusu, gali būti laikomas diskriminacija 14 straipsnio požiūriu (žr., be daugelio kitų, *Molla Sali prieš Graikiją* [DK], Nr. 20452/14, § 134, 2018 m. gruodžio 19 d.). Teismas yra pripažinęs, kad amžius gali būti „kitas statusas“ Konvencijos 14 straipsnio požiūriu (žr. *British Gurkha Welfare Society ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 44818/11, § 88, 2016 m. rugsėjo 15 d.). Tačiau Teismas iki šiol dar nėra pareiškęs, kad diskriminacija dėl amžiaus turėtų būti prilyginta tam tikriems kitiems diskriminacijos pagrindams, tokiems kaip etninė kilmė, lytis ar seksualinė orientacija, kuriems reikėtų ypač įtikinamų ir svarių priežasčių, kad skirtingas požiūris būtų laikomas suderinamu su Konvencija (žr. *D.H. ir kiti prieš Čekijos Respubliką* ([DK], Nr. 57325/00, § 176, ECHR 2007-IV) dėl etninės kilmės; *Konstantin Markin prieš Rusiją* ([DK], Nr. 30078/06, § 127, ECHR 2012 (ištraukos)) dėl lyties; *Beizaras ir Levickas prieš Lietuvą* (Nr. 41288/15, § 114, 2020 m. sausio 14 d.) dėl seksualinės orientacijos).

64. Be to, pagal Konvenciją valstybei paprastai suteikiama plati vertinimo laisvė nustatant bendras ekonominės ar socialinės strategijos priemones. Dėl savo tiesioginių žinių apie savo visuomenę ir jos poreikius nacionalinės valdžios institucijos gali geriau negu tarptautinis teismas įvertinti, kas socialiniu ar ekonominiu požiūriu atitinka viešąjį interesą, todėl Teismas paprastai gerbia įstatymų leidėjo politinį pasirinkimą, nebent jis būtų „akivaizdžiai nepagrįstas“. Apskritai Teismas yra nusprendęs, kad Konvencijos nuostatos nedraudžia Susitariančiosioms Valstybėms teisinėmis priemonėmis nustatyti bendras politines priemones, pagal kurias tam tikra asmenų kategorija ar grupė būtų traktuojama skirtingai nei kiti asmenys, su sąlyga, kad visos įstatyme nustatytos kategorijos ar grupės teisių apribojimas gali būti pateisinamas pagal Konvenciją (žr. *Andrejeva prieš Latviją* [DK], Nr. 55707/00, § 83, ECHR 2009, ir *J.D. ir A prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 32949/11 ir 34614/11, § 88, 2019 m. spalio 24 d., ir jame nurodytas bylas).

ii) Minėtų principų taikymas šioje byloje

- a) Ar buvo skirtingas požiūris į asmenis, kurių padėtis analogiška arba iš esmės panaši

65. Šioje byloje pareiškėja yra vaiką viena auginanti motina, kuri kreipėsi dėl subsidijos būstui įsigyti pagal Paramos būstui įsigyti įstatymą; jos

pajamos neviršijo atitinkamoje šio įstatymo nuostatoje nustatytos ribos ir ji siekė įsigyti pirmąjį būstą (žr. šio sprendimo 60 punktą). Teismas atsižvelgia į pareiškėjos argumentą, kad visi tėvai, auginantys mažus vaikus, gali turėti panašių poreikių, kad ir koks būtų tėvų amžius (žr. šio sprendimo 43 punktą). Jis pasirengęs pripažinti, kad pareiškėjos padėtis buvo iš esmės panaši į padėtį, kurioje yra jaunesnė viena vaiką auginanti motina, kuri tokiomis pačiomis aplinkybėmis greičiausiai būtų gavusi nagrinėjamą subsidiją būstui įsigyti (žr., *mutatis mutandis*, *Schwizgebel prieš Šveicariją*, Nr. 25762/07, § 85, ECHR 2010 (ištraukos)).

66. Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėja galėjo kreiptis dėl subsidijos būstui įsigyti anksčiau, kol jai dar nebuvo suėję 35 metai (žr. Vyriausybės argumentą šio sprendimo 55 punkte). Tačiau pareiškėja teigė, kad tuo metu jos pajamos nebuvo pakankamos, kad ji galėtų tikėtis gauti paskolą iš banko (žr. šio sprendimo 46 punktą), ir Vyriausybė nepateikė jokių priešingų įrodymų. Todėl Teismas nemato reikalo toliau nagrinėti šį argumentą.

67. Todėl Teismas konstatuoja, kad šiuo atveju su asmenimis, esančiais panašioje padėtyje, buvo skirtingai elgiamasi dėl amžiaus.

b) Ar skirtingas požiūris buvo pateisinamas

68. Konvencijos 14 straipsnio požiūriu skirtingas požiūris yra diskriminacinis, jei jo negalima objektyviai ir pagrįstai pateisinti, t. y. jei juo nesiekama teisėto tikslo arba jei nėra pagrįsto proporcingo santykio tarp taikomų priemonių ir jų tikslo (žr. *Molla Sali*, minėta pirmiau, § 135).

69. Teismas pažymi, kad Paramos būstui įsigyti įstatyme nustatyta skirtingų rūšių parama būstui įsigyti (žr. šio sprendimo 21 punktą). Kai kuria iš jų gali pasinaudoti labai mažas pajamas gaunantys asmenys, neatsižvelgiant į jų amžių ar kitas asmenines aplinkybes (žr. šio sprendimo 23 punktą). Kitų rūšių parama skirta tiek didesnes pajamas gaunantiems asmenims, kurie, atsižvelgiant į jų asmenines aplinkybes, pavyzdžiui, negalią ar šeiminių padėčių, vis dėlto yra laikomi asmenimis, kuriems reikia paramos įsigyjant būstą (žr. šio sprendimo 22 ir 24 punktus). Nagrinėjama subsidija būstui įsigyti, skirta jaunoms šeimoms, priklauso pastarajai kategorijai (žr. šio sprendimo 24 punktą).

70. Be to, Teismas pažymi, kad ši byla nėra susijusi su pareiškėjos teise į socialines išmokas, skirtas mažiausias pajamas gaunantiems asmenims. Iš tiesų pareiškėja netvirtino, kad jos amžius galėjo sutrukdyti jai gauti socialinę paramą, skirtą labiausiai skurstantiems asmenims (žr., *mutatis mutandis*, *Bah prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 56328/07, § 51, ECHR 2011). Šiuo atžvilgiu Teismas taip pat atkreipia dėmesį į įvairias kitas Lietuvoje tėvams ir šeimoms teikiamas socialines išmokas (žr. šio sprendimo 30 ir 37 punktus). Taigi nėra pagrindo teigti, kad pareiškėjai neliko jokios galimybės gauti socialinę paramą, jei jos prireiktų (žr., *mutatis mutandis*, *Stummer*, minėta pirmiau, § 108).

71. Tačiau šioje byloje Teismo prašoma išnagrinėti vieną konkrečią socialinę išmoką, kuri gali būti laikoma papildoma valstybės teikiama parama tam tikroms šeimoms, būtent jaunoms šeimoms, kurios apibrėžtos nacionalinėje teisėje. Jis turi įvertinti, ar atsakovė valstybė, suteikusi teisę į minėtą subsidiją tik ne vyresniems nei 35 metų tėvams (žr. šio sprendimo 25 punktą; taip pat žr. šio sprendimo 26 punkte nurodytus vėlesnius teisės akto pakeitimus), nepažeidė Konvencijos 14 straipsnio reikalavimų.

– *Teisėtas tikslas*

72. Kalbant apie tikslus, kurių siekiama ginčijama priemone, pagrindinis Vyriausybės argumentas buvo siekis įvertinti socialiai pažeidžiamų grupių poreikius ir ištaisyti faktinę nelygybę tarp įvairių tipų šeimų (žr. šio sprendimo 48 punktą).

73. Teismas jau anksčiau yra pripažinęs, kad Konvencijos 14 straipsnis nedraudžia valstybei narei skirtingai elgtis su grupėmis, siekiant ištaisyti „faktinę nelygybę“ tarp jų; iš tiesų tam tikromis aplinkybėmis 14 straipsnis gali būti pažeistas tada, kai nelygybės nebandoma ištaisyti skirtingu požiūriu, jei tam nėra objektyvaus ir pagrįsto pateisinimo (ten pat, § 88, ir jame nurodytos bylos). Tačiau šiuo atveju negalima teigti, kad Vyriausybė pakankamai įrodė faktinę nelygybę tarp šeimų, kuriose sutuoktiniai arba vieni vaiką auginantys motina arba tėvas buvo iki 35 metų, ir šeimų, kuriose sutuoktiniai arba tėvai buvo vyresni. Visų pirma, Teismas nėra įtikintas, kad statistiniai duomenys apie vidutinį santuokos sudarymo, gimdymo ar būsto paskolos gavimo amžių (žr. šio sprendimo 53 punktą) įrodo, kad jaunos šeimos patiria nelygybę ar sunkumus. Todėl jis negali sutikti su Vyriausybės argumentais šiuo atžvilgiu.

74. Tačiau savo pastabose Vyriausybė taip pat teigė, kad ginčijama priemone siekiama spręsti gyventojų senėjimo problemą ir pagerinti šalies demografinę būklę (žr. šio sprendimo 49 ir 50 punktus). Pareiškėja neginčijo Vyriausybės pateikto demografinės būklės įvertinimo ar fakto, kad ginčijama subsidija būstui įsigyti buvo viena iš priemonių, kuriomis siekta paskatinti teigiamus demografinius pokyčius. Atsižvelgdamas į Vyriausybės pateiktus dokumentus, Teismas mano, kad pakankamai įrodyta, jog nacionalinės valdžios institucijos, skirdamos subsidiją būstui įsigyti jaunesnio amžiaus asmenims, siekė paskatinti juos susilaukti daugiau vaikų ir taip kompensuoti gyventojų skaičiaus mažėjimą dėl emigracijos ir mažo gimstamumo (žr. šio sprendimo 28 punktą). Atsižvelgdamas į aplinkybes, Teismas yra pasirengęs pripažinti, kad ginčijama priemone buvo siekiama teisėto tikslo, atitinkančio viešąjį interesą.

– *Taikomų priemonių ir siekiamo tikslo proporcingumas*

75. Nagrinėdamas nacionalinių valdžios institucijų sprendimų socialinės apsaugos ir paramos srityje proporcingumą, Teismas negali neatsižvelgti į

konkretų nacionalinį kontekstą (palyginti *Andrle prieš Čekijos Respubliką*, Nr. 6268/08, §§ 55–58, 2011 m. vasario 17 d.). Remiantis turimais dokumentais, nuo XX a. paskutinio dešimtmečio pastebimas nuolatinis Lietuvos gyventojų skaičiaus mažėjimas, kurį daugiausia lemia didelė emigracija, ypač jaunimo, ir mažas gimstamumas (žr. šio sprendimo 28 ir 31 punktus). Teismas neturi pagrindo abejoti, kad mažėjantis vaikų skaičius ir senėjanti visuomenė yra pagrįstos priežastys, keliančios susirūpinimą nacionalinėms valdžios institucijoms, kurios turi ieškoti būdų, kaip pakeisti demografinės tendencijas, taikydamos įvairias priemones pagal kompetenciją (žr. šio sprendimo 29, 30 ir 50 punktus).

76. Pareiškėja neneigė, kad nacionalinės valdžios institucijos turėjo teisę imtis priemonių teigiamiems demografiniams pokyčiams paskatinti ir kad jos turėjo plačią diskreciją tai daryti. Tačiau ji teigė, kad amžius negali būti teisėtai taikomas kaip vienintelis kriterijus nustatant teisę į nagrinėjamą subsidiją būstui įsigyti (žr. šio sprendimo 42–44 punktus).

77. Teismas pagrįstu laiko pareiškėjos argumentą, kad visi mažus vaikus auginantys tėvai gali turėti panašių socialinės paramos poreikių, kad ir koks būtų tėvų amžius (žr. šio sprendimo 42 punktą). Tačiau jis taip pat atsižvelgia į sudėtingą užduotį, su kuria susiduria nacionalinės valdžios institucijos disponuodamos ribotais viešaisiais ištekliais, ir į būtinybę nustatyti tam tikras ribas, nuo kurių priklauso teisė gauti konkrečias socialines išmokas (žr., *mutatis mutandis*, *Bah*, minėta pirmiau, § 49, ir jame nurodytas bylas). Kadangi nacionalinės institucijos turi daugiau žinių apie socialinės apsaugos sistemai keliamus reikalavimus ir turimas lėšas šiems reikalavimams patenkinti, jos turi geresnes galimybes nei tarptautinis teismas įvertinti prioritetus paskirstant ribotus valstybės išteklius (žr., *mutatis mutandis*, *Pentiacova ir kiti prieš Moldovą* (nutarimas), Nr. 14462/03, 2005 m. sausio 4 d., ir jame nurodytas bylas). Kalbant apie bendras ekonominės ar socialinės strategijos priemones, valstybės turi plačią vertinimo laisvę (žr. nuorodas šio sprendimo 64 punkte), o tais atvejais, kai Teismo prašoma įvertinti bet kurią iš tokių priemonių, jis turi nepamiršti savo subsidiaraus vaidmens (žr. *Maurice prieš Prancūziją* [DK], Nr. 11810/03, § 117, ECHR 2005-IX, ir jame nurodytas bylas). Jeigu įstatymų leidėjas pasirinko metodą, kuris gali būti laikomas pagrįstu ir tinkamu teisėtam tikslui pasiekti, Teismas neturi vertinti, ar teisės aktas buvo geriausias problemos sprendimo būdas ar įstatymų leidėjo diskrecija turėjo būti įgyvendinta kitu būdu (žr. *Fábián*, minėta pirmiau, § 68).

78. Teismas atsižvelgia į Vyriausybės pateiktą informaciją apie tai, kad įvairios Susitariančiosios Valstybės neturi vienodos nuomonės sprendžiant, ar apskritai teikti paramą būstui įsigyti, arba nustatant teisės į tokią paramą sąlygas, taip pat į tai, kad kai kuriose Susitariančioiose Valstybėse nustatytos viršutinės paramos gavėjų amžiaus ribos (žr. šio sprendimo 51 ir 52 punktus ir, *mutatis mutandis*, *Schwizgebel*, minėta pirmiau, §§ 90–92).

79. Teismo nuomone, Lietuvos įstatymų leidėjo sprendimas teikti papildomą socialinę paramą jaunesnio amžiaus gyventojų šeimoms pats savaime negali būti laikomas akivaizdžiai nepagrįstu, atsižvelgiant į tai, kad jaunų žmonių finansinė būklė yra svarbus veiksnys jiems sprendžiant, ar emigruoti, ar turėti vaikų ir kada tai daryti.

80. Be to, atsižvelgdamas į Vyriausybės pateiktus statistinius duomenis, iš kurių matyti, kad vidutiniškai lietuviai tuokiasi, susilaukia pirmojo vaiko ir gauna būsto paskolą būdami 28–35 metų (žr. šio sprendimo 53 punktą), Teismas gali pripažinti, kad ginčijama 35 metų amžiaus riba buvo tinkamai pagrįsta objektyviais duomenimis, o ne bendromis prielaidomis ar visuomenėje vyraujančiomis nuostatomis, kaip teigia pareiškėja (žr. šio sprendimo 45 punktą).

81. Galiausiai Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad ginčijama amžiaus riba buvo patikslinta atsižvelgiant į naujesnius duomenis (žr. šio sprendimo 26 ir 56 punktus). Jo nuomone, svarbu, kad teisinis reguliavimas, net jei juo siekiama skatinti žmones susilaukti vaikų jaunesniems, vis dėlto tinkamai atspindėtų faktinę šalies demografinę būklę.

82. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas daro išvadą, kad valstybė, nusprendusi suteikti papildomą paramą būstui toms šeimoms, kuriose sutuoktiniai arba vieni vaiką auginantys motina arba tėvas yra ne vyresni kaip 35 metų, neperžengė savo plačios vertinimo laisvės ribų ir kad tarp ginčijamo skirtingo požiūrio ir siekiamo teisėto tikslo buvo pagrįstas proporcingas santykis.

83. Todėl Konvencijos 14 straipsnis, taikomas kartu su Pirmojo protokolo 1 straipsniu, nebuvo pažeistas.

II. TARIAMAS KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMAS

84. Pareiškėja skundėsi, kad jos byloje administraciniai teismai atsisakė kreiptis į Konstitucinį Teismą, nepateikę tinkamų motyvų. Ji rėmėsi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, kurioje šiuo atžvilgiu nurodyta:

„Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų <...> klausimas, toks asmuo turi teisę, kad būtų <...> teisingai išnagrinėtų <...> teismas <...>“.

A. Priimtinas

85. Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas koku nors kitu pagrindu, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti pripažintas priimtinu.

B. Esmė*1. Šalių teiginiai*

86. Pareiškėja teigė, kad ji pateikė išsamius argumentus, kodėl ginčijamas teisinis reguliavimas yra diskriminacija dėl amžiaus ir todėl prieštarauja Konstitucijai ir Konvencijai (žr. šio sprendimo 5, 6 ir 8 punktus). Tačiau Vilniaus apygardos administracinis teismas apskritai neišnagrinėjo jos prašymo kreiptis į Konstitucinį Teismą (žr. šio sprendimo 7 punktą), o Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas tai padarė tik paviršutiniškai, nesigilindamas į pareiškėjos argumentų esmę (žr. šio sprendimo 13 punktą).

87. Vyriausybė teigė, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas tinkamai pagrindė savo atsisakymą kreiptis į Konstitucinį Teismą – jis rėmėsi esama Konstitucinio Teismo praktika ir manė, kad ši praktika neleidžia abejoti, jog ginčijamas teisinis reguliavimas atitinka Konstituciją (žr. šio sprendimo 9–13 punktus).

2. Teismo vertinimas

88. Teismas primena, kad Konvencija pati savaime negarantuoja pareiškėjams teisės į tai, kad nacionalinis teismas perduotų bylą kitai nacionalinei ar tarptautinei institucijai prejudiciniam sprendimui priimti. Vis dėlto Teismas neatmeta galimybės, kad tuo atveju, kai egzistuoja mechanizmas kreiptis dėl prejudicinio sprendimo, nacionalinio teismo atsisakymas patenkinti prašymą dėl tokio kreipimosi gali tam tikromis aplinkybėmis pažeisti proceso teisingumą – taip pat ir tais atvejais, kai atsisakymas nėra tinkamai motyvuotas (žr. *Pronina prieš Ukrainą*, Nr. 63566/00, § 24, 2006 m. liepos 18 d., dėl kreipimosi į nacionalinį konstitucinį teismą; taip pat žr. *Ullens de Schooten ir Rezabek prieš Belgiją*, Nr. 3989/07 ir 38353/07, §§ 57–60, 2011 m. rugsėjo 20 d.; *Baydar prieš Nyderlandus*, Nr. 55385/14, § 39, 2018 m. balandžio 24 d.; ir *Somorjai prieš Vengriją*, Nr. 60934/13, § 56, 2018 m. rugpjūčio 28 d., dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą).

89. Šioje byloje Teismas negali neatsižvelgti į tai, kad Vilniaus apygardos administracinis teismas konkrečiai neišnagrinėjo pareiškėjos prašymo kreiptis į Konstitucinį Teismą, kurį ji pateikė žodinio bylos nagrinėjimo metu (žr. šio sprendimo 6 ir 7 punktus).

90. Tačiau to paties negalima pasakyti apie Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą, kuris turėjo visus įgaliojimus peržiūrėti žemesniosios instancijos teismo priimtą sprendimą. Pastarasis teismas plačiai rėmėsi atitinkama Konstitucinio Teismo praktika, išnagrinėjo pareiškėjos skundą atsižvelgdamas į joje nustatytus principus ir pateikė išsamius jo atmetimo motyvus (žr. šio sprendimo 9–12 punktus). Tai padaręs, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas priėjo prie išvados, kad nėra pagrindo abejoti, jog ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja atitinkamoms Konstitucijos

nuostatomis (žr. šio sprendimo 13 ir 18 punktus). Teismas pažymi, kad bylai reikšmingu metu vidaus teisėje nebuvo numatyta individualaus konstitucinio skundo galimybė (žr. šio sprendimo 19 punktą), todėl vienintelis pagrindas kreiptis į Konstitucinį Teismą buvo bylą nagrinėjančiam teismui kilusi abejonė dėl atitinkamos teisės nuostatos konstitucingumo, o teismams šalių prašymai kreiptis į Konstitucinį Teismą nebuvo privalomi (žr. šio sprendimo 18 punktą).

91. Teismo nuomone, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pateiktų motyvų pakako siekiant parodyti pareiškėjai, kad jos pagrindiniai argumentai buvo išklausti, ir kad ji galėtų suprasti, kokiais motyvais remiantis buvo atmestas jos prašymas kreiptis į Konstitucinį Teismą (palyginti priešingai *Baltic Master Ltd. prieš Lietuvą* [komitetas], Nr. 55092/16, §§ 41-43, 2019 m. balandžio 16 d.).

92. Taigi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* peticiją priimtina.
2. Nusprendžia, kad Konvencijos 14 straipsnis, taikomas kartu su Pirmojo protokolo 1 straipsniu, nebuvo pažeistas.
3. *Nusprendžia*, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2021 m. spalio 26 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

{signature_p_2}

Stanley Naismith
Kancleris

Jon Fridrik Kjølbro
Pirmininkas